

Milliyetçiliğin Küresel Çapta Yükseldiği Bir Çağda Yeni Milliyetçilik

Durmuş Hocaoğlu

Yerli Düşünce., Yıl: 1, Sayı: 1, Şubat 2008., Ankara., s.40-45

Durmuş Hocaoğlu, *Yerli Düşünce* Makale Sıra No: 1

Bibliyografya Künyesi:

Hocaoğlu., Durmuş., “Milliyetçiliğin Küresel Çapta Yükseldiği Bir Çağda Yeni Milliyetçilik”, *Yerli Düşünce*., Yıl: 1, Sayı: 1, Şubat 2008., Ankara., s.40-45

İstatistikî Bilgiler (Dipnotlar dâhil):

Sayfa: 6; Kelime: 3.240; Krk.: Boşluksuz: 21.550; Boşluklu: 24.850

Matbû metni tarayarak dönüştüren ve düzenleyen:

Durmuş Hocaoğlu

Milliyetçiliğin Küresel Çapta Yükseldiği Bir Çağda Yeni Milliyetçilik

Milliyetçilik, bir kelime, bir kavram olarak ortaya çıktığı 19ncu asır başlarından çok önce de, çeşitli tür ve cinsleri ile, bâzan zayıf, bâzan çok kuvvetli, bâzan zımnî, bâzan alenî, ama her zaman, şu veya bu şekilde, varolagelmiştir. Bu, bir vâkıa olarak, böyledir, zira, O, herşeyden evvel ve behemehâl, bir hissediş, bir âidiyet, bir mensûbiyet olarak tabî ve fitrîdir.

I Milliyetçiliğin Tabîliği, Fitrîliği ve Rakipsizliği

Milliyetçilik konusunu ele alan teorilerden olan Modernist ve Ekonomist teoriler, milliyetçiliğin, esas itibârıyla Modernite'nin sonucunda ortaya çıkan "yeni bir îcad" olduğu fikrini müdâfaa etmektedirler. Buna göre, milliyetçilik, umûmiyetle Westphalia antlaşmasına mîladlanan ulus-devletlerin tomurcuklanması ile başlayan sürecin bir mahsûlü olup, asıl olarak da ondokuzuncu asırda kişiliğini bulmuştur. Mese-lâ Elie Kedourie, işbu "îcad edilme" keyfiyetini şöyle îzah etmektedir.⁽¹⁾

Milliyetçilik, 19 uncu asrın başlarında Avrupa'da icadedilen bir doktrindir. Bu görüş,

kendi hükûmetini kurmağa yetecek nüfus birimini tayin, devlet kudretini meşru şekilde kullanma, ve devletler topluluğunu gereği gibi düzenlenme ölçülerini temin edecek bir kıstas verdiği iddiasındadır. Kısacası, bu doktrin insanlığın tabiatile milletlere bölündüğünü, milletlerin de tesbiti mümkün muayyen vasıflarıyla tanındığını, ve tek meşru hükümet şeklinin milletlerin kendi kendilerini idare etmeleri olduğunu ileri sürer.

Aslında bu iddia, A. D. Smith'in de isâbetle belirtmiş olduğu gibi, bir "modernist yanlıgı"dır.⁽²⁾ Zira, hakikat hâlde, milliyetçilik, bir kelime, bir kavram olarak ortaya çıktığı 19ncu asır başlarından çok önce de, çeşitli tür ve cinsleri ile, bâzan zayıf, bâzan çok kuvvetli, bâzan zımnî, bâzan alenî, ama her zaman, *şu veya bu şekilde*, varolagelmiştir. Bu, bir vâkıa olarak, böyle-

dir, zîra, O, herşeyden evvel ve behemehâl, bir hissediş, bir âdiyet, bir mensûbiyet olarak tabii ve fitridir; yâni ortada, insana müteallık bir hilkat mes'esi vardır ve buna binâen, insanın olduğu her yerde O'nun fitratı gereği milliyetçilik de mevcut olmuştur.

Niçin bir hilkat mes'esi?

Şimdi biraz buna eğilelim.

İmdi:⁽³⁾ Ben (*Ego, Ene*), Varlık Küresi denen en büyük ve kapsamlı totalite içerisinde en küçük, kuantik birim elemandır; Varlık Küresi, epistemolojik olarak Ben'den daha alt parçalara taksim edilemez. Varlık Küresi, Ben'in algılamasından bağımsız olarak, "kendinde" bir gerçekliktir, ancak, yine bunun yanında, Varlık Küresi'nin merkezinde Ben bulunur. Ben, Varlık Küresi'nin ilk varlık tabakasıdır. İşbu "Ben", ilk aşamada, Soyut (Mücerret) Ben'dir; yâni hâlis ruh. İkinci aşamada Somut (Müşahhas) Ben ile karşılaşırız: Ete kemiğe bürünmüş Ben! Somut Ben, Soyut Ben'in ayrılmazı, onsuza olmaz ve ondan hemen sonra gelen varlık tabakasıdır. Soyut ve Somut Benler, Descartes'ın ifâdesi ile "gerçek insan"ı, ya da "dünyalı insan"ı, kısacası, "dünyalı ben"i, yâni Ferdî Ben'i, Kişi'yi oluşturarak tek bir varlık tabakası teşkil ederler. İçtimâî bir varlık olarak İnsan, Ferd-İnsan, "İçtimâî varlık küresi"nin de merkezindedir; İnsan, herşeyi, ama istisnâsız herşeyi, merkezinde bulunduğu kendi referans sistemine göre algılar ve değerlendirir. Topyekûn toplumsal varlık sistemi demek olan İçtimâî Varlık Küresi, merkezinde Ferdî Ben'in bulunduğu bir eş-merkezli küreler sistemi şeklinde teşekkül eder. Bu itibarla, Sosyal Varlık Küresi'nin, bir Ego-Centric Tabakalaşma'ya sâhip olduğunu söyleyebiliriz. Ferd-İnsan için, sosyal varlık katmanları, *kendi nefesine göre* yakınlık ve uzaklığı ile orantılı bir hiyerarşik yapılanma gösterirler. Bu hiyerarşinin birtakım temâyül yönleri vardır ve bunlar içerisinde en kuvvetlisi, yukarıdan-aşağıya yönelik olanıdır. Bunun böyle olması, Üexküll'ün Fonksiyon Çemberleri'nden neş'et eden bir zarûrettir; yâni bu da yine bir fitrat mes'esidir: Sevginin yönü fitrî bir zarûret ile yukarıdan-aşağıya olmalıdır, zîra, fonksiyon çemberlerinden olan Üreme Çemberi, neslin temâdisinin zarûretini beyân etmektedir. Bu da bir zarûrettir; zîra, var-olmak, sâdece 'bugün, şimdi ve burada var-olmak' demek değil, 'bundan sonra da var-olmaya devam etmek' demektir ve bu ise, üreme, yâni zürriyet, yâni yeni nesillerin ardışıklığı ile kaabili te'mindir. Yer-Yüzü'nde, bu Fenâ Âlemi'nde, varlığın devâmının ferden değil de ancak neslen mümkün olma oluşu, Kişi'nin kendisinin varlığının devâmını nesillerinde, silsileler hâlinde bir zincir oluşturan evlâdlarında görmesine sebebiyet vermektedir: Bizler, ancak ve yalnız evlâdlarımız ile Bu-Dünya'da yaşamaya devam edebiliriz. Bu ise demektir ki, istikbâl Geçmiş'te değil Gelecek'tedir; Gelecek ise Ebeveyn değil Evlâd'dır. Ol sebebe binâen, Kişi ev-

lâdını sever ve ona meylederken aslında o evlâdda mündemiç (*immanent*) olan kendi nefsinin bekaasını sevmekte, kendi nefsinin temâdisine meyletmektedir. Fakat beri yandan Ebeveyn de sevilir ve de sevilmelidir; zîra, varlığımızın tarihî kökleri onlardır. Ancak, İnsan'ın yüzünün Geçmiş'e değil Gelecek'e dönük olması, Ferdî Asabiye'yi fitrî yönelim yoğunluğu hasebiyle Gelecek'e, yani Evlâd'a doğru yöneltir. Bunun içindir ki Evlâd'ı sevmek esas itibariyle 'fitrî', Ebeveyn'i sevmek ise esas itibariyle 'ahlâkî'dir.

Ferdî-Ben'in sosyal varlık kürelerine olan bağlılığı, yani Ferdî Asabiye, *Ferdî Nefs'e olan karâbet* ile orantılı olarak devam eder. Âilemiz, kardeşlerimiz ve hısım-akrabamız en yakındaki ve en fonksiyoneli olmak üzere, hemşehrilerimiz, kandaşlarımız, soydaşlarımız, git-gide büyüyen küreler halinde bizi kuşatırlar.

İşte, etrafımızda git-gide büyüyen yarıçapları ile bizleri kuşatan, ihâta eden çemberler ile Ferdî Ben'den İçtimâî Ben'e, Ferdî Asabiye'den İçtimâî Asabiye'ye intikal etmeye başlamaktayız. Nasıl ki ferdî asabiye dar bir âile çevresindeki fertleri birbirine bağlayan bağ ise, içtimâî asabiye de bir cemiyetin fertlerini birbirine bağlayan bağ olmaktadır. Bir cemiyeti de büyük bir âile, veya diğer bir ifâdeyle, bir "Büyük Âile" kabul ederek, bu noktada en mühim suâlin, bu Büyük Âile'nin üyelerinin birbirine en sıkı bir sûrette bağlanmasını te'mîn eden bağın ne türden bir bağ olduğunu söyleyebiliriz.

Burada işbu "bağ" için bir kriter konmak lâzım gelmektedir; ancak, öncelikle, birbirine en sıkı bir bağ ile bağlanmış bir cemiyetin karakteristik husûsiyetleri üzerinde durmak gerekli olmaktadır. Üyeleri arasındaki bağın en sıkı olduğu cemiyetin en bâriz karakteristik husûsiyetleri, aynı bir mâziyi, iyisi ve kötüsü ile, zaferi ve mağlûbiyeti ile, kazancı ve kaybı ile birlikte paylaşmak, aynı bir istikbâl rüyasını hep birlikte görmek, aynı bir toprağı hep birlikte aynı ihlâs ve samîmiyet ile "vatan" kabul etmek ve irâdî olarak aynı bir devleti müştereken sâhiplenmek olarak özetlenebilir; işte "Büyük Âile" dediğimiz şey de budur.

Bir cemiyetin üyeleri arasında en yüksek seviyede bir dayanışma kuvveti hâsil edebilme husûsunda elbet de başka sâikler de vardır ve olmalıdır da: Din bağı gibi. Nasıl ki aynı tarihi, aynı toprağı aynı samîmiyetle paylaşmak bir ortak payda meydana getirmekte ise aynı inancı paylaşmak dahi öyledir hiç şüphesiz. Bilhassa, aynı zamanda dünyevî talepleri olan, yâni dünyadan soyutlanmamış ekümenik dinler bahse konu olunca bu durum daha bir başka ehemmiyet de kazanmaktadır. Çünkü din, önce şahsî ve ferdîdir ve kişiyi en büyük en mutlak hakikat ile, fenomenal hakikati de tazammun eden, ama onu aşan metafizik hakikat, yâni Tanrı ile tanıştır; aynı dini paylaşmak tıpkı aynı toprağı ve tarihi paylaşmak gibi büyük bir bağ kuvveti,

Bizler, ancak ve yalnız evlâdlarımız ile Bu-Dünya'da yaşamaya devam edebiliriz. Bu ise demektir ki, istikbâl Geçmiş'te değil Gelecek'tedir; Gelecek ise Ebeveyn değil Evlâd'dır. Ol sebebe binâen, Kişi evlâdını sever ve ona meylederken aslında o evlâdda mündemiç (*immanent*) olan kendi nefsinin bekaasını sevmekte, kendi nefsinin temâdisine meyletmektedir. Fakat beri yandan Ebeveyn de sevilir ve de sevilmelidir; zîra, varlığımızın tarihî kökleri onlardır. Ancak, İnsan'ın yüzünün Geçmiş'e değil Gelecek'e dönük olması, Ferdî Asabiye'yi fitrî yönelim yoğunluğu hasebiyle Gelecek'e, yani Evlâd'a doğru yöneltir. Bunun içindir ki Evlâd'ı sevmek esas itibariyle 'fitrî', Ebeveyn'i sevmek ise esas itibariyle 'ahlâkî'dir.

Bir cemiyetin sâhici bir organik birliğinin asıl menşe'i: Kârdan ziyâde zararda, kazançtan ziyâde kayıpta, sevinçten ziyâde tasada, zaferden ziyâde mağlûbiyette bir araya gelebilen, menfaatten ziyâde fedâkarlıkta birleşebilen, aynı bir vatanın nîmetini yemekten ziyâde o vatan için karşılıksız ve içten gelen en derin coşku ile herşeyi fedâ ederek ölüme gidebilmekte bir daha arkasına bakmadan gidebilen ve bunun için demir bir yumruk gibi kenetlenebilen bir cemiyet, hiç şüphesiz gerçek bir millettir. Ve bu da, neseb birliği kökü üzerinde yukarıda tâdât ettiğimiz bilimüm sübûfî unsurları kapsar ve buradan da milliyetçilik denen o rakipsiz kuvvet kaynağı doğar.

büyük bir dayanışma kuvveti yaratır. Lâkin, dinin vatan ve soy bağları gibi bağları aşan *evrensel* niteliği, hepsinden öte ve hepsini aşan bir sadâkati âmir olması, bu sadâkati karşılayan muhtelif insan topluluklarının farklı bağ kuvvetlerine yönelmelerine de meşrûiyet vermektedir ki böylelikle, tarihî tecrübenin de vâzihan göstermiş olduğu gibi, aynı dinin müntesibleri, kendilerini, irâdî olarak aynı siyâsî organizasyonun çatısı altında toparlanmak mecbûriyetinde hissetmemekte ve hattâ, sıklıkla görüldüğü üzere, aynı din mensubları arasındaki siyâsî ve hattâ dinî ihtilâflar, yer-yer farklı dinlerdekiilerden arasındakilerden daha bile şiddetli ve yıkıcı olabilmektedir. Binâenaleyh, müşterek bir dinin tek başına böyle bir bağlayıcı gücünün bulunmaması olduğunu, onun ancak, tâlî bir yere sâhip olduğunu söyleyebiliriz. Din bağı, yâni İbn Haldûn da belirtmiş olduğu gibi "dinî asabiye" gerekli bir şarttır; ancak yeterli değildir ve hattâ, dinî birliğin kurulması için soy (neseb) birliğinden ileri gelen dayanışma kuvvetine, yâni soy (neseb) asabiyesine ihtiyaç vardır. Nitekim, Haldûn, "dinî davet, yeterli sayıya sahip olan asabiye kuvvetine ek olarak devletin aslındaki kuvvetini daha da artırır"⁽⁴⁾ hükmüyle, dine, asıl bağlayıcı kuvvet olarak gördüğü "asabiye" – yâni aynı nesebe âit olanlar arasındaki neseb asabiyesi - kuvvetine ek olarak tâlî bir kıymet biçmiş ve hattâ, bu mevki, "dinî davet asabiyete dayanmadan tamamlanamaz" hükmüyle⁽⁵⁾, asabiye kuvvetinin dinin muvaffakiyeti için birinci şart olduğunu belirtmiştir.

Dil ve soy bağı mı? Şüphesiz bunlar da çok mühim dayanışma kuvvetlerinin kaynağını teşkil etmektedirler; ancak, bir yandan, aynı dili konuştukları hâlde farklı milletler hâlinde teşkilâtlanmış olan – İngilizler ve Amerikalılar gibi - cemiyetlere olduğu kadar, aynı soya mensub olanlar arasındaki siyâsî ihtilâfların derinliği ve şiddetine de – muhtelif Türk boyları ve devletleri arasındaki ihtilâflar gibi - böyle bir hükme varmağa mâni' teşkil etmektedir.

Hulâsa, gerek din ve gerekse de hattâ dil ve soy birliği müşterek bir dayanışma kuvvetini teşvîk eder, ancak tek başlarına bunu sağlamaya muktedir değildirler.

Ya müşterek menfaat? Ernest Renan "Menfaat birliği de insanlar arasında şüphesiz kuvvetli bir bağdır" dedikten sonra "Bununla beraber, yalnız menfaatler bir millet yaratmaya yeter mi?" diye sormakta ve hemen akabinde "Zannetmiyorum. Menfaat birliği olsa olsa ticarî antlaşmalar yaratır" demektedir.⁽⁶⁾ Evet, muhakkak ki mühim bir bağ kuvveti; ancak müşterek menfaati şâyet Renan'ın anladığı dar kontekstte anlarsak gerçekten de ancak olsa olsa şirket türü müesseseler için işe yarayabilir. Fakat bu kavram daha geniş bir kontekstte de tefsîr etrilebilirse – ki ettirilmelidir - o takdirde şirketleşmenin üstüne terfi etmeğe imkân verir: Dünya mülküne ilâveten, âilelerimizi, ırz ve nâmusumuzu, inançlarımız ve mâ-

nevî değerlerimizi müştereken korumak ve geliştirmek de *müşterek menfaat* (common benefit) ve *müşterek iyi* (common good) dâiresine dâhil edilebilir ki bu defa cidden büyük bir dayanışma kuvveti sağlayacağı inkâr edilemez.

Ya başka?

Buraya kadar hep sübûfî kavramlara mürâcaat ettik; hâlbuki mes'elenin aslında bir de selbî vechesi var ve fikrimce, yukarıda tâdât ettiğimiz dayanışma kuvvet kaynaklarına ilâveten en mühimmi de bu noktada karşımıza çıkmakta ve bir cemiyeti gerçek bir âile hâline getirebilmektedir: Kazançlar ortak paydasından ziyâde, kayıplar ortak paydasında buluşabilmek. İşte, bir cemiyetin sâhici bir organik birliğinin asıl menşe'i: Kârdan ziyâde zararda, kazançtan ziyâde kayıpta, sevinçten ziyâde tasada, zaferden ziyâde mağlûbiyette bir araya gelebilen, menfaatten ziyâde fedâkarlıkta birleşebilen, aynı bir vatanın nîmetini yemekten ziyâde o vatan için karşılıksız ve içten gelen en derin coşku ile herşeyi fedâ ederek ölüme gidebilmekte bir daha arkasına bakmadan gidebilen ve bunun için demir bir yumruk gibi kenetlenebilen bir cemiyet, hiç şüphesiz gerçek bir millettir. Ve bu da, **neseb birliği** kökü üzerinde yukarıda tâdât ettiğimiz bilimüm sübûfî unsurları kapsar ve buradan da milliyetçilik denen o rakipsiz kuvvet kaynağı doğar.

II Milliyetçiliğin Rakipsizliği ve Yeniden Yükselişi

Milliyetçilik en eski zamanlardan beri muhtelif formlarda dâimâ mevcut olmuş olmasına

rağmen hâssaten modernite ile birlikte yeni bir evrilme, bir kemâl dönemine girmiş, bilhassa günümüzde kelimenin tam anlamıyla rakipsiz bir konuma yükselmiştir; modernistlerin haklı oldukları husus budur. Ancak burada da yine bir modernist yanılığın bahse konudur: Çünkü onlar, belirli bir çağda doğan ve yükselen milliyetçiliğin artık devrinin kapanmakta, mîadının dolmakta olduğunu ileri sürmektedirler.

Şüphesiz bu görüş yanlıştır ve üstelik tarihî gelişme ile de mütenâkızdır. Filhakîka, milliyetçilik, günümüzde, yeniden bir yükseliş göstermekte ve hattâ dünyanın gündemini belirlemektedir. Bunun en önemli sebeplerini, çok kalın çizgilerle, şöyle hulâsa edebiliriz: Hiçbir siyâsî sistemin, insanlar arasında, O'nun kadar kuvvetli, O'na rakip olabilecek âyârda bir "dayanışma bağı" yaratamaması ve belirli bir milletin hayâtiyetini ve menfaatlerini onun kadar iyi koruyamaması; evrensel sosyalizmin çöküşü ve küreselleşme dalgası ile birlikte yeniden başlayan yeni kolonyalizm.

1: Milliyetçilik yükselmektedir; çünkü hiçbir siyâsî sistem, yukarıda da temas ettiğimiz üzere, gerçekten de insanlar arasında, O'nun kadar kuvvetli, O'na rakip olabilecek âyârda bir "dayanışma bağı" - "asabiye" - yaratamadı, yaratamıyor ve bununla bağlantılı olarak, bir milletin hayâtiyetini ve menfaatlerini onun kadar koruyamıyor. Elie Kedouri'nin ifâdesi ile, "*Liberaller, siyâsî ilerleyişi içtimaî ve siyâsî imtiyazların azaltılması ile ölçerler. Sosyalistler için ilerleyişin temel taşı, iktisadî müsavatsızlığın azaltılmasıdır. Milliyetçilere gelince, onlar için bu gayeler tâli ve ehemmiyetsizdir. Onların hedefi, milletin kendi kaderini tayin etmesidir; ve bir insan için ebedî saadet hür bir milletin bir*

ferdi olarak yaşamaktır."⁽⁷⁾ Filhakîka, milliyetçilik doktrini için asıl birinci dereceden ehemmiyetli olan, bir milletin bekası, hürriyeti ve istiklâli, yâni, varlığının muhâfazası ve idâmesi, kendisine âit hür ve müstakil vatanında kendisini kendi irâdesiyle sevk ve idâre etmesi olup, diğer bütün mes'eleler bundan sonra ele alınabilecek tâli mes'eler olmaktadır ve bu da doğru bir prensiptir. Yine bunun içindir ki, evrensel olmak iddiasındaki sosyalistler dahi, evrensel bağlardan daha güçlü olan millî bağların gücüne karşı koyamayarak, bir yerde kendi milliyetçiliklerine karşı direnemez olmuşlardır.

2: Milliyetçilik yükselmektedir; zîra, uzun zaman kendisine büyük ümitler bağlanan enternasyonel marksist sosyalizmin, yirmibirinci asrı göremeden bütün dünyada trajik bir şekilde çökürmesi ve bütün evrensel sosyalist ülkelerin kendi milliyetçiliklerine dönmesi, milliyetçi tezlerin doğruluk testi olarak büyük bir te'sir icrâ etmiştir. Bottomer'un ifâdeleriyle⁽⁸⁾

...milliyetçiliğin çekiciliğini azaltabilecek veya ulus-devlet yerine yeni ve inandırıcı bir siyasal ideal koyabilecek herhangi bir önemli toplumsal hareket mevcut değildir. Milliyetçilikle olan yarışta, hiçbir sosyalizm biçimi henüz egemen konuma gelmiş değildir; çabalarını dünya ölçeğinde milliyetçiliğe karşı yöneltmiş başka bir toplumsal hareket de yoktur. Dahası uygulamada, sosyalist rejimler yeni bir uluslararası ilişkiler modeli geliştirmeyi başaramamıştır; geçen çeyrek yüzyıl boyunca Doğu Avrupa'da yaratılan model de, başka yerlerde izlenmeye değer bir örnek sağlamamaktadır.

Hâlbuki, Marksist felsefe, milliyetçiliği bir olgu olarak reddetmemekle berâber, muvakkat ve ârızî bir insanlık hâli olarak kabûl etmekte ve ona, tarihte bulunduğu yere göre "ileri ve ilerici" ve/veya "geri ve gerici" sıfatları hamletmekte idi. İmdi: Millet'i, tarihî ve kültürel bir olgu, bir gerçeklik olarak gören, ancak modernist görüşe uygun olarak Burjuvazi'nin bir ürünü olarak tanımlayan Marksizm, milletlerin kendi kaderlerini tayin etme hakkını da kabûl etmekte ve fakat buna rağmen, bir burjuva ürünü olmakla, 'millet'e yaslanan, O'nu önceleyen bir politikayı, yâni milliyetçiliği, nihâi analizde Evrensel Proleterya Birliği'ne karşı ve onu baltalayan karakteri dolayısıyla ona gerici sıfatını hamletmektedir. Çünkü, bu felsefede, tarihin motoru sınıflar-arası mücadeledir ve gerçek çatışmalar milletler arasında değil sınıflar arasında olan çatışmadır; milliyetçilik ise mâhiyeti gereği milletlerin bekasını öncelemeği hedef ittihaz edinen siyâsî bir projedir ve esas olarak menfaatleri ülkelerinden bağımsız olarak bütün dünyada bir ve aynı olan her ülkedeki ve her millete mensup işçilerin birleşerek bir proleterya diktatörlüğü te'sis etmelerini sağlayacak olan evrensel hareketi önleyen, çağ-dışı bir ideolojidir. Nitekim, Marks ve Engels, *Manifesto*'da, Millet'i, Burjuva-

Milliyetçilik en eski zamanlardan beri muhtelif formlarda dâimâ mevcut olmuş olmasına rağmen hâssaten modernite ile birlikte yeni bir evrilme, bir kemâl dönemine girmiş, bilhassa günümüzde kelimenin tam anlamıyla rakipsiz bir konuma yükselmiştir; modernistlerin haklı oldukları husus budur. Ancak burada da yine bir modernist yanılığın bahse konudur: Çünkü onlar, belirli bir çağda doğan ve yükselen milliyetçiliğin artık devrinin kapanmakta, mîadının dolmakta olduğunu ileri sürmektedirler. Şüphesiz bu görüş yanlıştır ve üstelik tarihî gelişme ile de mütenâkızdır. Filhakîka, milliyetçilik, günümüzde, yeniden bir yükseliş göstermekte ve hattâ dünyanın gündemini belirlemektedir.

Milliyetçilik yükselmektedir; zîra, uzun zaman kendisine büyük ümitler bağlanan enternasyonal marksist sosyalizmin, yirmibirinci asrı görmeden bütün dünyada trajik bir şekilde çökürmesi ve bütün evrensel sosyalist ülkelerin kendi milliyetçiliklerine dönmesi, milliyetçi tezlerin doğruluk testi olarak büyük bir te'sir icrâ etmiştir. Bottomer'un ifâdeleriyle: ...milliyetçiliğin çekiciliğini azaltabilecek veya ulus-devlet yerine yeni ve inandırıcı bir siyasal ideal koyabilecek herhangi bir önemli toplumsal hareket mevcut değildir. Milliyetçilikle olan yarışta, hiçbir sosyalizm biçimi henüz egemen konuma gelmiş değildir; çabalarını dünya ölçeğinde milliyetçiliğe karşı yönelmiş başka bir toplumsal hareket de yoktur.

zi'nin gelişim sürecinin bir ürünü olarak hâsıl olan merkezîleşmenin netîcesinde vücut verilen bir olgu olarak gördüklerini deklare etmekte⁽⁹⁾, tarihî gelişim safhasında Tarihî Determinizm'in zarûretine binâen Proleterya'dan önce gelen ve Proleterya'yı yaratarak Komünizm'in yolunu açması hasebiyle *tam anlamıyla devrimci bir rol oynayan*⁽¹⁰⁾ Burjuvazi Devrimi'nin bir inşâi olarak kabûl etmekte, ancak, Burjuvazi'nin tarihteki bu devrimci rolünün, kendi elleriyle yaratmış olduğu *kendi mezar kazıcıları*⁽¹¹⁾ ve *hakikaten devrimci tek sınıf*⁽¹²⁾ olan "Proleterya" eliyle son bulacağını, dünyanın her yerindeki proleteryanın ortak özelliğinin de aynı olmakla millî değil milletler-üstü bir nitelik taşıdığını ileri sürmekte ve yine de, buna rağmen, Proleterya'nın mücâdelesinde, 'bir tür' millî bir nitelik bulunmakta olduğunu da kabûl etmektedirler. *Manifesto* müellifleri, muvakkat evsftaki bu millî karakteri, "Proleteryanın burjuvaziye karşı mücadelesi, özünde ulusal bir mücadele olmamasına rağmen, öncelikle ulusal bir biçim taşır. Her ülkenin proleteryası, herşeyden önce kendi burjuvasıyla hesaplaşmasını bitirmek zorundadır"⁽¹³⁾ şeklinde açıklamaktadır. Şu hâlde, Marksizm'in kurucu babalarına göre, millî olan herşey, tarihî zarûretin gereği olarak, insanlığın nihâi safhası olan Evrensel Komünizm için de geçilmesi zarûrî olan bir ara safhaya âit değerlerdir. Bu sebepledir ki, gerçek – yâni burjuva - anlamıyla ele alındığında Proleterya için "millîlik" ve "vatan" gibi kavramlar, nihâi hedef için geçilmesi zarûrî olan muvakkat aşamalardan başka bir mânâ ve kıymet taşımazlar ve bunun içindir ki, "İşçilerin vatanı yoktur. Sahip olmadıkları bir şey ellerinden alınmaz. Her ülkenin proleteryası ilk önce siyasal iktidarı ele geçirmek, ulusal sınıf haline gelmek, bizzat uluslaşmak zorunda olduğundan kelimenin burjuva anlamında değil, ama bu anlamda ulusaldır".⁽¹⁴⁾ Bu vaziyete göre, bu ara safhayı başarı ile geçen Dünya Proleteryası, ortaklaşa hareket ederek insanın insan tarafından sömürüldüğü bütün sistemleri yeryüzünden silip atmaya muvaffak olunca, milletlerin milletleri sömürmesi ve binnetice, milletler arasındaki düşmanlık da sona ermiş olacaktır.⁽¹⁵⁾

"İnsanın insan tarafından sömürülmesini ortadan kaldırın, bir ulusun diğer bir ulus tarafından sömürülmesini de yoketmiş olursunuz.

"Ulus içindeki sınıfsal antagonizma ortadan kalktığında, uluslar arasında düşmanlık da yok olacaktır".

Halbuki, kendisi, Acton'un tâbiriyle, "çağın illüzyonu" olan *Markist-Lensisit felsefi iman*⁽¹⁶⁾ tam da bu noktada tarihî tecrübe tarafından tekzib edilmiştir: Her ülkenin işçisi, yine kendi ülkesinin işçisi olarak kalmış ve insanın insan tarafından sömürülmesine karşı verdiği mücâdeleyi âlemşumûl çapta değil millî çapta yürütmüştür.

3: Milliyetçilik yine içinde yaşamakta olduğumuz çağda yükselmektedir ve bu da Küreselleşme'nin hâsıl ettiği bir netîcedir.

Küreselleşme'nin, milliyetçiliklerin yükselmesine sebebiyet verişini üç ana başlıkta toparlayabiliriz:

İlkin, en uç noktadaki hedefi olan, bütün millî devletleri bir tek küresel otoriteye boyun eğdirmeye yönelmiş bulunan küreselleşmenin bütün millî devletleri hedef alışı, milletlerin beka, hürriyet ve istiklâl problemlerine açık bir saldırı niteliği taşımakla, milliyetçilikler üzerinde kışkırtıcı bir etki hâsıl etmekte ve bu da milliyetçiliğin küresel çapta yükselmesine sebebiyet vermektedir.

İkincileyin, birincisiyle bağlantılı olmak üzere, küreselleşmenin aktörlerinin hedef aldığı ülkelerin millî servetlerini talan ederek, Marshall McLuhan'ın iyimser "Küresel Köy" (Global Village) hülyâsını⁽¹⁷⁾ alenî bir "Küresel Yağma"ya (Global Pillage)⁽¹⁸⁾ dönüştürmesi ve dünyadaki ülkeler arasındaki gelir dağılımı dengesinin tehlikeli şekilde bozulduğu da, her ülkenin servetinin ancak kendi millî yönetimleriyle kaabil olabileceğini bir kere daha göstermekle yine milliyetçilikler üzerinde yükseltici bir etki yaratmıştır.

Aslı niteliği itibâriyle, eskisine nisbetle yönelmiş olduğu nihâi hedef ve gaye aynı olan, ancak daha sofistike metodlar kullanan bir "Yeni Kolonyalizm"den başka birşey olmayan **Küreselleşme**, yerine göre hem iktisâdî ve hem de askerî güce, yâni sert ve yumuşak güçlerin⁽¹⁹⁾ her ikisine de başvurmak sûretiyle genel olarak Batı'nın, özel olarak da Amerika'nın dünya hâkimiyetini sağlamaya çalışmaktadır. Çok kapsamlı bir milletlerarası siyâsî, iktisâdî, medenî ve kültürel bir proje olan Küreselleşme, bu mak-

satla, ilk olarak gerek enerji kaynakları ve gerekse de stratejik askerî gerekçelerle İslâm dünyasını açık bir hedef hâline getirmiş bulunmaktadır. Ne var ki, bu yeni kolonizasyon dönemi, çok geniş çaplı ve köklü bir felsefî temel üzerine oturmakta ve bir anlamda bir Doğu-Batı hesaplaşmasına yönelmektedir. Nitekim, daha henüz Soğuk Savaş'ın bitiminde Huntington ve Fukuyama'nın artık klasikleşmiş ve birbirini bütünlendiren makalelerinde, satır aralarına gizlenmiş olmaktan ziyâde yer-yer açıkça dile getirdikleri husus da budur: Dünyada bir medeniyetler çatışması görünmektedir ve bu çatışma da, bir "tarihî kader"dir; Tarih'in Sonu'nu belirleyecek olan bir kader. Bu çatışmanın sonunda bâzı milletler ve devletler *tarihin sonunu görecek* – yâni Batı hegemonyasına boyun eğerek onun bir parçası olacak – ve bâzıları ise "*tarihin bataklığına gömüleceklerdir*".⁽²⁰⁾

Üçüncüleyin, küreselleşmenin iktisâdî ve siyâsî açılardan sağladığı yüksek rantlardan ve prestijlerden kaynaklanan câzibesi, eninde sonunda farklı küreselleştirme merkezleri arasında bir çatışma ortamı yaratmaya müsâittir ki bu da kuvvetle muhtemelen "küreselleştirici aktörlerin milliyetçiliklerinin çatışması" anlamına gelecektir.

4: Ve son olarak çağımızda yine milliyetçilik yükseliyor: Çünkü devir, "ethnos"tan "millet"-e yükselen veya yükselmek isteyenlerin, çözülen ve eskiyen milletlerin ve devletlerin içinden çıkacak yeni milletlerin ve devletlerin de devri; bu ise, kendisinde rahat olmayan dünyada yeni sancılar, yeni milliyetçilikler ve yeni gerginlikler ve çatışmalar demektir.

Öyleyse, netice olarak diyebiliriz ki, gerek her iki şekliyle de Küreselleşme'nin ve yeni milletlerin doğuşunun yaratacağı depremlerin tahribatlarından mutazarrır olmamak, kaybedenler safında değil kazananlar safında olmak için; Tarih'in, uzun yürüyüşünde yere düşenlerin üstüne basarak ilerlediğini unutmuyarak, yere düşmemek için, rasyonel, sağlıklı, performatif ve kitlelerin millî taleplerine cevap verebilecek ve kitlevî heyecan, câzibe ve katılım yaratacak yeni bir milliyetçilik, veya diğer bir ifade bir Yeni Milliyetçilik projesi geliştirilmesi şart olmaktadır.

Dipnotlar

1) Kedourie., *Avrupada Milliyetçilik*, Çeviren: M. Halûk Timurtaş., Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları., Ankara, 1971., s.1

2) Anthony D. Smith, *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik (Nations and Nationalism in A Global Era)*, Türkçesi: Derya Kömürçü., Everest Yayınları., İstanbul, Ocak 2002., s.26-51

3) Bu paragrafı şu yazımdan aktardım: "Ulus-Devlet, Millet ve Milliyetçilik Üzerine Bir Tahlil", *Türk Yurdu*, Devre: 7, Cilt: 16, Sayı: 109 (455), Eylül 1996., Ankara., s.17

4) İbn Haldûn., *Mukaddime*, III.V [Süleyman Ulu- dağ Çevirisi., C: I, Dergâh Yayınları., 2. Baskı, Mayıs 1988., s.486

5) İbn Haldûn., *Mukaddime*, III.V [Süleyman Ulu- dağ Çevirisi., C: I, Dergâh Yayınları., 2. Baskı, Mayıs 1988., s.488

6) Renan (Joseph Ernest), "Millet Nedir?..", *Nutuklar ve Konferanslar (Discours et Conférences)*, Bölüm: II [Ziya İshan çevirisi., M.E.B. Yayınları., Ankara, 1946., s.118]

7) Elie Kedourie., *Avrupada Milliyetçilik*, s.82

8) Tom Bottomer., *Siyaset Sosyolojisi (Political Sociology)*, Çeviren: Erol Mutlu., Teori Yayınları, Verso A.Ş., Ankara, Kasım 1987., s.69

9) K. Marx., F. Engels, *Manifesto*, Çeviren: Mümtaz Yavuz., Evren Yayınları., Bilim Dizi: 2., İstanbul, Şubat 1976., I: *Burjuvalar ve Proleterler*., s.42

10) K. Marx., F. Engels, *Manifesto*, I., s.39

11) K. Marx., F. Engels, *Manifesto*, I., s.51

12) K. Marx., F. Engels, *Manifesto*, I., s.49.

13) K. Marx., F. Engels, *Manifesto*, I., s.50

14) K. Marx., F. Engels, *Manifesto*, II., s.59, pr:1/2

15) K. Marx., F. Engels, *Manifesto*, *Manifesto*, II., s.60,

16) H. B. Acton., *The Illusionh of the Epoch: Marxism-Leninism as a Philosophical Creed (1955)* Printed by Cohen & West, Frontispiece courtesy of Mrs. Barbara Acton., Reprinted by Liberty Fund, Indianapolis, USA, 2007

17) Marshall McLuhan., *Understanding Media The Extensions of Man*, Reprint Edition., Published by MIT Press., Publication date: October 1994 (Originally published in 1964)

18) Jeremy Brecher and Tim Costello., *Global Village or Global Pillage?*, South End Press, 1998

19) Bu kavramlar için, bkz.: Joseph S. Nye., *Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Rolü (Soft Power, The Means to Success in World Politics)*, Çeviren: Rayhan İnan Aydın., Elips Kitabevi., Ankara, Ekim 2005

20) Bkz.: Francis Fukuyama., "Tarihin Sonu mu?" (*"The End of History?"*), *The National Interest*, Summer 1989, pp.3-18., Türkçesi: Yusuf Kaplan., Rey Yayıncılık, "Tarihin Sonu mu?" başlıklı editoryal eser içinde., Kayseri, tarihsiz (1992 olmalı), s.50

Gerek her iki şekliyle de Küreselleşme'nin ve yeni milletlerin doğuşunun yaratacağı depremlerin tahribatlarından mutazarrır olmamak, kaybedenler safında değil kazananlar safında olmak için; Tarih'in, uzun yürüyüşünde yere düşenlerin üstüne basarak ilerlediğini unutmuyarak, yere düşmemek için, rasyonel, sağlıklı, performatif ve kitlelerin millî taleplerine cevap verebilecek ve kitlevî heyecan, câzibe ve katılım yaratacak yeni bir milliyetçilik, veya diğer bir ifade bir Yeni Milliyetçilik projesi geliştirilmesi şart olmaktadır.